

ਰਾਜੀਵ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਅਜੈ ਤਿਵਾੜੀ, ਜੇ.ਜੇ.

ਮੁਬੀਨ ਫਾਰੂਕੀ- ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ- ਉੱਤਰਦਾਤਾ

2020 ਦੀ CWP-PIL ਨੰ. 52

22 ਮਈ, 2020

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1950—ਅਨੁਛੇਦ 25 ਅਤੇ 226—ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ—ਜਨਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ—ਡਿਜ਼ਾਸਟਰ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਐਕਟ, 2005—ਜਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼—ਲਾਕ-ਡਾਊਨ/ਕਰਫਿਊ ਲਗਾਉਣਾ—ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ—ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ/ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੂਜਾ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ—ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ, ਬਿਨਾਂ, ਅਪਵਾਦ—ਰਮਜ਼ਾਨ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿੱਲ ਨਹੀਂ, ਇਸਲਈ, ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ, ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬ ਅਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਵੱਡੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸਨ - ਉਦੇਸ਼ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ—ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ—ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣਾ ਧਾਰਾ 25 ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੈ—ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ—ਲੱਗੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਾਜ਼ਬ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। -ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਲਾਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ 'ਚ ਵਿੱਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ 'ਚ ਵਿੱਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣਾ ਵੱਡੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਵਾਜ਼ਬ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਜਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਨਾ ਹੋਣ। ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਐਕਟ, 2005 ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਇਕੱਠਾਂ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਰੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੇ ਸਮਾਨਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿੱਲ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 25 ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਰਥਾਤ - ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ।

(a) ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ;

(ਬੀ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ;

(c) ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗੈਰ-ਧਾਰਮਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦਾ ਨਿਯਮ;

(d) ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ, ਧਾਰਮਿਕ ਇਕੱਠਾਂ/ਇਕੱਠਾਂ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਹਨ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਹੈ। ਨੀਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ, ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਤਰਕਹੀਣ ਹੋਵੇ। ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ, ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਨਾਹੀ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਜਾਂ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਮਾਜਿਕ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਪਰਾ 26)

ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਵਕੀਲ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ।

ਸੌਤਿਆ ਪਾਲ ਜੈਨ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ, ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੀਨੀਅਰ ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਕਾਉਂਸਲ, ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ-ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 4 ਦੇ ਨਾਲ।

ਅਤੁਲ ਨੰਦਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ, ਦੀਆ ਸੋਢੀ, ਸਹਾਇਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ, ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਨੰਬਰ 1।

ਬਲਦੇਵ ਰਾਜ ਮਹਾਜਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਹਰਿਆਣਾ, ਦੀਪਕ ਬਲਯਾਨ, ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਨਾਲ
ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰ.2.

ਪੰਕਜ ਜੈਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਯੂਟੀਚੰਡੀਗੜ੍ਹ-ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਨੰ.3।

ਰਾਜੀਵ ਸ਼ਰਮਾ, ਜੇ.

(1) ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(2) ਇਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪੇਸ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਵਕੀਲ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਪੰਜਾਬ, ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ।

(3) ਦਰਖਾਸਤ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਰਫਿਊ/ਲਾਕ-ਡਾਊਨ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 24.03.2020 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਢਿੱਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ ਕਿ ਰਮਜ਼ਾਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਮਹੀਨਾ ਇਸਲਾਮੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਮਜ਼ਾਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਜਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਕੁਰਾਨਤੋਂ ਦੇ ਨਬੀ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ 610 ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਧਿਆਏ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 19.05.2020 ਨੂੰ ਜਮਾਤ/ਨਮਾਜ਼ੇਫ਼ ਈਦ-ਉਲ-ਫ਼ਿਤਰਾਂਦਦੁਆ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। 19.05.2020 ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ.1 ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਥੇ 26.05.2020 ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੂਜਾ ਸਥਾਨਾਂ, ਮਸਜਿਦਾਂ/ਈਦਗਾਹਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

(4) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਅਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਪੂਜਾ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਗੈਰਵਾਜ਼ਬ ਹਨ।

(5) ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਅਕ ਵਕੀਲ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਵੀਨਤਮ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

(6) ਅਸੀਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖੀ ਸਲਾਹ ਸੁਣੀ ਹੈ।

(7) ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਆਫ਼ਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਐਕਟ, 2005 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਖੇਪਤਾ ਲਈ 'ਐਕਟ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 2 (ਏ) ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

'ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰ'। ਸੈਕਸ਼ਨ 2 (ਡੀ) 'ਆਫ਼ਤ' ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ:-

"(ਡੀ) "ਆਫ਼ਤ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਬਾਹੀ, ਦੁਰਘਟਨਾ, ਬਿਪਤਾ ਜਾਂ ਗੰਭੀਰ ਘਟਨਾ, ਕੁਦਰਤੀ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਕਾਰਨਾਂ, ਜਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜੀਵਨ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ, ਅਤੇ ਵਿਨਾਸ਼, ਸੰਪੱਤੀ, ਆਦੇਸ਼ਾਂ, ਵਿਨਾਸ਼, ਵਿਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਗਾੜ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।"

ਸੈਕਸ਼ਨ 2 (e) 'ਡਿਜ਼ਾਸਟਰ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ' ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ: -

"(e) "ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ, ਆਯੋਜਨ, ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹਨ-

- (i) ਖਤਰੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ;
- (ii) ਕਮੀ ਜਾਂ ਕਟੌਤੀ *of risk of any disaster or its* ਗੰਭੀਰਤਾ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ;
- (iii) ਸਮਰੱਥਾ-ਨਿਰਮਾਣ;
- (iv) ਕਿਸੇ ਆਫਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰੀ;
- (v) ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਆਫਤ ਸਥਿਤੀ ਜਾਂ ਆਫਤ;
- (vi) ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਫਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਜਾਂ ਤੀਬਰਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ;
- (vii) ਨਿਕਾਸੀ, ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਰਾਹਤ;
- (viii) ਪੁਨਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ।"

ਸੈਕਸ਼ਨ 3 'ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਥਾਰਟੀ' ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 6 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 8 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 10 ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਧਿਆਇ III ਰਾਜ ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ IV ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ V ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਪਾਅ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 35 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"35. ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਾਅ -

- (1) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਤਜਰਬੇ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਉਪਾਅ ਕਰੇਗੀ।
- (2) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਉਹ ਉਪਾਅ ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਨਾਲ ਉਪਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ:-
 - (a) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਜਾਂ ਵਿਭਾਗਾਂ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ, ਰਾਜ ਅਥਾਰਟੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਆਪਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ;
 - (b) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਜਾਂ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਫਤਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ;

- (c) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਜਾਂ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਫਤ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ, ਘਟਾਉਣ, ਸਮਰੱਥਾ-ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਵੰਡ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ;
- (d) ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਕਿ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਜਾਂ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਪਾਅ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਮਕੀ ਭਰੇ ਆਫਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਜਾਂ ਆਫਤ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਨ;
- (e) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ;
- (f) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਲ ਸੈਨਾ, ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾਵਾਂ, ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ;
- (g) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਏਜੰਸੀਆਂ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ;
- (h) ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਖੋਜ, ਸਿਖਲਾਈ, ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ;
- (i) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ।
- (3) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਡੀ ਆਫਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੈ।”

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਅ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

- “38. ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ - (1) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਉਪਾਅ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਉਪਾਅ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸਮਝੇਗੀ।
- (2) ਉਪ-ਸੈਕਸ਼ਨ (1) ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਉਪਾਅ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉਪਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ:-
- (a) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਰਾਜ ਅਥਾਰਟੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਥਾਰਟੀ, ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ;
- (b) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ, ਰਾਜ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ, ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ;

- (c) ਭਾਰਤ ਦੇ ਡਿਫ਼ਾਸਟਰ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਜਾਂ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ, ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ;
- (d) ਸਟੇਟ ਪਲਾਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਫ਼ਤ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ, ਘਟਾਉਣ, ਸਮਰੱਥਾ-ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਉਪਾਅ;
- (e) ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਫ਼ਤ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ;
- (f) ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਫ਼ਤਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਣਾ;
- (g) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ;
- (h) ਕਮਜ਼ੋਰ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਉੱਚਿਤ ਚੇਤਾਵਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ;
- (i) ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਥਾਰਟੀ ਉਚਿਤ ਤਿਆਰੀ ਉਪਾਅ ਕਰਦੇ ਹਨ;
- (j) ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ, ਰਾਹਤ ਅਤੇ ਰਾਹਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ;
- (k) ਪੀੜਿਤ ਸੋਫਨੀ ਡਿਫ਼ਾਸਟਰ ਲਈ ਪੁਨਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ; ਅਤੇ
- (l) ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।"

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(8) ਕਮਿਸ਼ਨਰ , ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰੇ, ਮਦਰਾਸ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਰੂਰ ਮੱਠ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਲਕਸ਼ਮੀਦੇਵ ਤੀਰਥ ਸਵਾਮੀਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ¹, ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਜ਼ਿਪਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਧਰਮ" ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਈਸ਼ਵਰਵਾਦੀ ਹੋਵੇ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇੱਕ ਧਰਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ

¹ਏਆਈਆਰ 1954 ਐਸਸੀ 282

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਰਮ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਇੱਕ ਧਰਮ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਧਰਮ ਨੇ ਸਿਰਫ ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਿਆ, ਇਹ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਕਾਨਾਂ ਨੇ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਲੀਗੀਅਨ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿੱਚ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 25 ਅਤੇ 26 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਿਰਫ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ।

“17. ਇਹ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਰਮ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 26 ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਦੋ ਧਾਰਾਵਾਂ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇਣ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪੱਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਪੱਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਾਸਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤਕਰਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਦਮ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ। ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ? ਸ਼ਬਦ “ਧਰਮ” ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਧਾਰਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਦਨਸ਼ੀਲ ਫੈਨਰੀਗਿਡ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਕੇਸ --- 'ਵੀਡ ਡੇਵਿਸ ਬਨਾਮ ਬੀਸਨ', (1888)133 ਯੂਐਸ 333 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਜੀ.

“ਇਹ ਸ਼ਬਦ ‘ਧਰਮ’ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਤੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਰੂਪ ਜਾਂ ਪੂਜਾ ਦੇ ‘ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ’ ਨਾਲ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ।”

ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜਾਂ ਢੁਕਵੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 25 ਅਤੇ 26 ਆਰਟ 44(2), ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ‘ਧਰਮ’ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।

ਧਰਮ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਈਸਤਵਾਦੀ ਹੋਵੇ। ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਧਰਮ ਜੋ ਰੱਬ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਪਹਿਲੇ ਕਾਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਇੱਕ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ

ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਾਰ ਸਿਸਟਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਰਮ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਸੰਚਾਲਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਧਰਮ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕੋਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ, ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਰੂਪ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

18. ਗਾਰੰਟੀ ਅਧੀਨ ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੁਸਰਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਧਾਰਾ 25. ਲੈਬਮ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜੇ. ਕਾਮਨਵੈਲਥ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁਫਤ ਅਭਿਆਸ'-ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਜ਼ਨ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ---- 'ਵੀਡ ਐਡੀਲੇਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਦ ਕਾਮਨਵੈਲਥ', 67 CLR116 atp.127 (H):

"ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਹ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਾਗਰਿਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ' ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ 'ਕਾਰਵਾਈਆਂ' ਨਾਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜਿੱਠ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। S.116 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਧਾਰਾ ਰਾਏ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰੇ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ"।

ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਫਤ ਅਭਿਆਸ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ, ਜਨਤਕ ਆਦੇਸ਼, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ 25 ਅਤੇ 26 ਭੂਮੀਗਤ ਖੇਤਰ। ਕਲਾਜ਼ (2) (ਏ) ਦੀ ਧਾਰਾ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਾਜਕ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੇਖ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖੇ ਹੋਏ ਅਟਾਰਨੀ-ਜਨਰਲ ਸਟ੍ਰੈਪ ਕਲੋਜ਼ (2) (ਏ) ਜੋ ਕਿ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ, ਸਟੇਟ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

19. ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੰਨਾ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਹਿਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ, ਧਰਮ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਕੀ ਗਠਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ

ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੋਜਨ ਦੀ ਭੇਟ ਮੂਰਤੀ-ਵਿਭਾਗ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਭੇਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਅੰਗ ਹੋਣਗੇ। ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਖਰਚੇ ਜਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਪਾਰਕ ਮੂਲ-ਆਰਥਿਕ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ; ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 26(ਬੀ)

ਕੀ ਆਰਟ.25(2)(a) ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਧਾਰਣਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ ਪਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਜੋ ਆਰਥਿਕ, ਵਪਾਰਕ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਨ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵੀ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਿ "ਯਹੋਵਾ ਦੇ ਗਵਾਹ" ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਿੱਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰ। ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੂ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਝੰਡੇ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਯੁੱਧਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੇ ਹਨ।

1941 ਵਿੱਚ "ਯਹੋਵਾ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ" ਦੀ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਜੋ ਕਿ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ.116, ਜੋ ਕਿ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਅਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। -'Vide67CLR16atp.127(H)'. ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੈਥਮ ਸੀ.ਜੇ. ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਧਰਮ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ

ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਪੂਰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂਸ਼ੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਗਰਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

xxx

xx xxx x

22. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੀਮਾ ਦੇ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੀਮਾਵਾਂ, ਇਸਲਈ, ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਏ. ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਅਤੇ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਮਰੀਕੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਉਹ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਲਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅੰਡਰ ਆਰਟ.26(ਬੀ), ਇਸਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਜਾਂ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਉਹ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਇਸਦੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਰਸਮਾਂ 'ਤੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 26(d) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ, ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਪੱਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸਲਈ, ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਚੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ

ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 26 ਦੀ ਸੀ. (ਡੀ) ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਜ਼ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ।”

(9) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ਬਨਾਮ ਬਾਂਬੇ ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ², ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਧਰਮ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਰਾਏ, ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਕਟਸਵੈਲ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 25 ਧਰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। *ctrines*. ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ, ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ, ਇੱਕ ਪਤਲਾ ਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

“10. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 25 ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। 2) ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਿੱਤੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਉਪ-ਕਲਿਮ. (ਬੀ) ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਹ ਧਾਰਾ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਅਜਿਹੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਨਿਰਣੇ ਜਾਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਨਿਆਸ ਅਤੇ ਸੰਜੋਗ ਦੁਆਰਾ ਸੰਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਸੋਧ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

Whatsub-cl. (a) cl ਦਾ (2) ਧਾਰਾ 25 ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਸਟੇਟ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ, ਵਪਾਰਕ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

xxx

xx xxx x

12. ਇਸ ਲਈ, ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਮੂਲ ਬਿੰਦੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਰੇਖਾ ਖਿੱਚੀ ਜਾਣੀ ਹੈ? ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ-ਨਿਰਮਾਤਾ ਦੁਆਰਾ 'ਧਰਮ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣਾ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਦਰਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਫੀਲਡਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ 'ਧਰਮ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਜੇ. ਅਮਰੀਕੀ ਕੇਸ-ਡੇਵਿਸਵ. ਬੀਸਨ', (1888) 133US333(B), ਕਾਫੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ।

"ਧਰਮ" ਸ਼ਬਦ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਗਏ ਜੱਜ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ, "ਉਸ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਕਸਰ 'ਕਲਟਸ' ਜਾਂ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਉਲਝਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਥੈਲੇਟਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਧਰਮ' ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਈਸ਼ਵਰਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਰਗੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਧਰਮ ਹਨ ਜੋ ਗੋਡੋਰੋਫੈਨੀ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਪਹਿਲੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। *ing*, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਹੋ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਧਰਮ ਸਿਰਫ ਵਿਚਾਰ, ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਲੈਬਮ ਦੇ ਇਸ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੀਜੇ ਦੇ ਕੇਸ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

"ਇਹ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਿਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ', ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ 'ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ. 116 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ਸੈਕਸ਼ਨ ਧਰਮ ਦੇ 'ਅਭਿਆਸ' ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਲਈ, ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਧਾਰਾ ਰਾਏ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰੇ ਹੈ। ਇਨੋਰੋਪੀਨੀਅਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਦਰਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

13. ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਰਨ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਵਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੈਨਰਥ ਪਾਰਸੀ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਵਪਾਰਕ-ਆਰਥਿਕ, ਅੱਖਰ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਪੈਸਾ ਜਾਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਖਰਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਹਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਥਾਰਟੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਜਾਂ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟਰੱਸਟਸਟੇਟ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧੀਨ।

ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸੰਪੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਦਰਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸੀਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। , -'ਜਮਸ਼ੇਦ ਜੀ.ਵੀ.ਸੂਨਾਬਾਈ', 122(D), ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਕਿਤੇ ਵੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਮੁਕੱਦਮਬਾਈ ਵਰਗੇ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਪੱਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਿਰੀਖਣ, ਮੌਜੂਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਵਿਚਾਰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਿਅਕ ਜੱਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, "ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ, "ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰਾਸਟ੍ਰੀਅਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, - ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਣਾਇਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੈ

- ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਠਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾਨੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਤੋਹਫਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 26(ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਉਪਾਅ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

14. ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪੱਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ, ਕਈ ਵਾਰ, ਇੱਕ ਪਤਲਾ ਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਲੈਥਮ ਨੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ - 'ਵੀਡੀ (ਸੀ)', ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਲੋੜਾਂ

ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੌਧੇ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਐਕਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(10) ਸਰਦਾਰ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜ³ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

“7. ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 26, ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ-

ਧਾਰਾ 26. ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਹਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ-

(a).....

(ਬੀ) ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨਾ;

(c)

ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ।

ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ. (b) ਅਤੇ (d) ਸਟ੍ਰਾਈਕਸੋਨੋਟੋਨ ਸ।ਸੋਫਰਾਸੈਡ ਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ “ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ” ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: “ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪੱਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਨੂੰਨੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।” ਦੂਜਾ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੀ.ਐਲ. (ਬੀ) ‘ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ’ ਹੈ। ‘ਧਰਮ’ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: 4 SC 282), ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਵੈਂਕਟਰਮਨ ਦੇਵਰੂ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ, 1958 ਐਸਸੀਆਰ 895: (ਏਆਈਆਰ 1958 ਐਸਸੀ255) ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾਬੰਦੀਆਂ 5 ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। IR 1954 SC 282) (Supra) it ਪੰਨਾ 1026 (ਐਸਸੀਆਰ ਦਾ): (ਏਆਈਆਰ ਦੇ ਪੰਨਾ 290 'ਤੇ) ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 26 (ਬੀ), ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਜਾਂ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਆਨੰਦ

³AIR1959SC860

ਪੂਰਾ ਸਵੈਟੈਨਮੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਜਿਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਸੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਥੇ ਲਿਆਇਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ ਸੀ)। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਹਨ। 26(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਬੀ) ਉਕਤ ਲੇਖ ਦਾ?

(11) ਮਹੰਤ ਮੋਤੀ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਐਸ.ਪੀ ਸਾਹੀ 'ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ" ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਿਹਾਰ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਟਰੱਸਟ ਐਕਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਫੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

"14.ਅਨੁਛੇਦ 26 ਦੇ ਏ ਅਤੇ ਬੀ ਸਥਿਤੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਐਕਟਵਿਚਿੰਟਰਫੇਰ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਲਾਹ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਵੈਕਟਾਰਮਨਾ ਦੇਵਰੂਵ. ਸਟੇਟ ਆਫ ਮੈਸੂਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ.1958SC255 ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ: 2), ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਰਤਲਾਲ ਪੰਨਾਚੰਦਵ.ਸਟੇਟ ਆਫ ਬੰਬੇ, 1954 SCR 1055 : (AIR 1954 SC388), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਜਾਂ ਸੰਪਰਦਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਮਦਨੀ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟਰੱਸਟਟਰ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੂਲ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ, ਅਜੇ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਜਿਮੇਵਾਰ ਅਪਰਾਧ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਧਰਮ, ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਨੋਰਡੋਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ਨਸੌਫਟ ਐਕਟ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਫੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਫੰਡ ਜੋ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ; ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਉਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼

ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਟਰੱਸਟ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਅਤੇ ਕਚਰੇ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਇਸਦੇ ਕਈ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਹਾਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(12) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਮੇਰ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. ਬਨਾਮ ਸੱਯਦ ਹੁਸੈਨ ਅਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ⁵, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 26 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਿੱਸਾ;ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਭਿਆਸਾਂ ਜੋ ਕਿ ਧਰਮ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 26 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਜਿਹੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

“33. ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹਿਸ ਕਰਾਂਗੇ। ਧਾਰਾ 25 ਅਤੇ 26 ਇਕੱਠੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਡਰ ਆਰਟ. 25 (1), ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਭਾਗ III ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ, ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਹੱਕ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬਾਹਰੀ ਕੰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੇ ਆਚਰਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉਸਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 26 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ-

- (a) ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ;
- (b) ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨਾ;
- (c) *to own and acquireable and immovable property; and*
- (d) ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਲਈ।

ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ

⁵ਏਆਈਆਰ 1961 ਐਸਸੀ 1402

ਚਾਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨਰਮ ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਯੋਗ ਅਤੇ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਪੱਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। *shmindraThirtha Swamiar, 1954 SCR 1005: (AIR 1954 SC282)*। ਮੁਖਰਜੀ, ਜੇ., ਐਸ ਉਦੋਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬੋਲਿਆ, "ਸੰਪ੍ਰਦਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸੰਪਰਦਾ" "ਇਸੇ ਨਾਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਕੱਠੇ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ, ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।" ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾ. 26 ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਕੀ ਹਨ, ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਜੱਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ "ਧਰਮ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਾਯੋਗ ਫੈਨਰੀਗਿਡ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ। ਧਰਮ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਰਮ, ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸਦੀ ਮੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅਨੰਦਮਈ ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਰਮ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇੱਕ ਧਰਮ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਲਈ ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੋਡ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ, ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ, ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਰੂਪ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪਹਿਰਾਵੇ (*pp.1023,1024*): (ਏ. ਦਾਸਮੇਤ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ, ਵੈਕਟਾਰਮਨਾ ਦੇਵਰੂ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ,), ਵੈਕਟਾਰਮਾ ਅਈਅਰ, ਜੇ. ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਉਸੇ ਰਸੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਮੁਖਰਜੀ, ਜੇ., ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿੰਦੂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਭਿਆਸਾਂ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਰੂਪ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਣਜਾਣਤਾ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਜੋਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

26. ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਲਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤਤਾ ਅਤੇ ਅਟੁੱਟ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਹੋਣ

ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। 26 ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ।”

(13) ਸਰਦਾਰ ਸਯਦਨਾ ਤਾਹਿਰ ਸੈਫੂਦੀਨ ਸਾਹਿਬ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਸਟੇਟ ‘ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 25(1) ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਉਸ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਵੀ ਉਹੀ ਰੰਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਗਾਰੰਟੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ, ਜਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਇੱਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਰਾਜ ਲਈ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ।

“17. ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਕਲਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਉਦੀ ਬੋਹਰਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਦਾਉਦੀ ਬੋਹਰਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 26. ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕਮਾਤਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ, ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 75 ਇੰਡੀਐਮ 1: (ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1948 ਪੀਸੀ 66) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਕਾਉਂਸਿਲ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖਰੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਪਰ ਜੇ ਵਿਵਾਦ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ‘ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਮਰੱਥ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਆਰਟੀ.25 ਅਤੇ 26 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ‘ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਬਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨੁਕਤੇ ‘ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ, ਕਲਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਐਕਟੀਵੇਇਡਿਨਸੋਫਰਾਸਿਟਿਸ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 25 ਅਤੇ 26। ਧਾਰਾ 25 ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਨਾਗਰਿਕ, ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ (1) ਜਨਤਕ ਆਦੇਸ਼, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ, (2) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ, (3) ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਆਰਥਿਕ, ਵਿੱਤੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸਰਗਰਮੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਜਾਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸੁਧਾਰ, ਅਤੇ (5) ਕੋਈ ਵੀ ਕਨੂੰਨ ਜੋ ਸਮਾਜਕ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਟੇਟ ਰੈਗੂਲੇਟਿੰਗ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ I ਅਤੇ II ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 25 ਜੋ ਸਾਡੇ ਮੌਜੂਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪਦਾਰਥਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟ ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। 25 ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੰਗਠਿਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਠਦਾ ਹੈ : ਕੀ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਰਦ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਰਖਾਸਤਗੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਜਾਂ ਨਾ ਮੰਨਣ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੰਦਸ਼ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉਸਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਉਪਰੋਕਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ, ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣਗੇ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ, ਜਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਬਲੀ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਜਾਂ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜ ਲਈ ਖੁੱਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ

ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ੀ, ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼, ਜੋ ਕਿ ਅਖੌਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਮਰਨਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵਦਾਸੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਕੋਮਲ ਸਾਲ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ। ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਪਰਕਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਲਈ ਵਰਜਿਤ ਫੁਡੋਰਟਬੂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

xxx

xx xxx x

56. ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। (1) ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ "ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ" ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਹ "ਅਭਿਆਸ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, "ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਤੇ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬੇਲੋਜੀਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਥੀਓਡਰਓਫੈਕਸ ਸੰਚਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪੱਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਚਾਰਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਪੱਤੀ ਜਾਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਸੰਪੱਤੀ ਸੰਪੱਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਸੰਪੱਤੀ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਉਸਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। 25 (1) ਉਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਾਨ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

57.(2) ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਬਾਰੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। S.2 (b) ਦੇ ਤਹਿਤ "ਬਦਲਾਖਾ" ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਸਿਵਲ ਰਾਈਟਸ ਦੇ ਨਾਲ ਐਕਸਕਮਿਊਨਿਕੇਟ ਕੀਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੈਟਆਉਟ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ , ਜੋ ਕਿ "ਬਦਲਾਖਾ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ । ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੇ ਹੋਰ ਪਰਿਠਾਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਐਕਸਕਮਿਊਨਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਵਲ ਨਤੀਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਸਿਵਲ ਰਾਈਟਸ ਤੋਂ ਐਕਸਕਮਿਊਨਿਕੇਟਿਡ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਬੇਦਖਲੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਅਟਾਰਨੀ-ਜਨਰਲ ਇਸ ਸਪੁਰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਐਕਸਕਮਿਊਨਿਕੇਟਿਡ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ

ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰਾਂ ਨਾਲ
ਚਿੰਤਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਧਾਰਮਿਕ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।”

(14) ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ। ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜ⁷, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾਧਾਰਾਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 25(1)ਧਰਮ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 26(ਬੀ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 2 ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ (2) ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਧਰਮ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰੀਖਿਆ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਥਾ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਹੈ, ਕੀ ਇਸਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ।

“57. ਵੈਕਟਾਰਮਾ ਅਈਅਰਜੇ. ਦੇਖੇ ਗਏ

“ਧਰਮ ਦੀ ਧਾਰਾ 26(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਉਹ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਕਿਹੜੀ ਕਲਾ ਹੈ। 26(b) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 25 (1) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 26(ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

58. ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਅੰਗ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਟੈਸਟ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਭੋਜਨ ਜਾਂ ਪਹਿਰਾਵੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਲਓ. ਜੇਕਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਚਿੱਟਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਹੋਰ ਧਾਰਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਲਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਧਰਮ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗੀ? ਭੋਜਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦਤ ਸਬੂਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਸਵਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਕੀ ਧਰਮ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਕੋਰਟਨ ਦੀ ਖੋਜ ਇਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਰਭਰ ਰਹੇਗੀ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦਸਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸੰਭਵ ਉਲਝਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜੋ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੁਰਗਾਹ ਕਮੇਟੀ ਅਜਮੇਰਵ. ਸਯਦ ਹੁਸੈਨ ਅਲੀ, ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨੋਟ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਥਮਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਭਿਆਸਾਂ ਜੋ ਕਿ ਧਰਮ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ਧਾਰਮਿਕ ਰੂਪ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 26 ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(15) ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਯਗਨਪੁਰਸ਼ਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਮੂਲਦਾਸ ਭੁੰਦਰਦਾਸ ਵੈਸ਼ਯ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ/ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੈਗੰਬਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਇਹ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਇਹ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਗਾਹਕੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ; ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸੰਕਲਪ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਜਾਂ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਤੰਗ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਸ਼ਵੇਲਦਾਸੁੰਦਰ:

"27. ਕੌਣ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਾਡੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। "ਹਿੰਦੂ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਵਿਉਤਪੱਤੀ ਉਤਪਤੀ ਨੇ ਭਾਰਤ-ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; *r* ਸਿੰਧੂਓਥੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਿੰਧੂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। "ਮਹਾਨ ਆਰੀਅਨ ਨਸਲ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ", ਮੋਨੀਅਰ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਜੋ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਤੋਂ, ਪਹਾੜੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਸਿੰਧੂ (ਹੁਣ ਜਿਸਨੂੰ ਇੰਡਸਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਵਸਿਆ। ਫਾਰਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ। ਪਰਸ਼ੀਅਨਾਂ ਨੇ ਹਾਰਡਸਪਾਇਰੇਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ 'ਇੰਦੋਈ' ਕਿਹਾ ("ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਦੁਆਰਾ ਮੋਨੀਅਰ ਵਿਲੀਅਮਜ਼, *p.1.*)

28. ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੌਤਿਕਤਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਕੋਸ਼ ਸਬੰਧ ਨੇ "ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ" ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਉਸ ਰੂਪ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸਾਮਰਾਜ (ਪੰਨਾ 636) ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਹੁਗਿਣਤੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਸਿੰਧੂ (ਇੰਡਸਟ) ਉੱਤਰੀ-ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ। ਇਹ ਰਿਗਵੇਦ, ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ, ਹਿੰਦੂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੰਧੂ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਪਾਸੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਹਿੰਦੂ

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਨਿਰੰਵਦਾਈ (ਡਾ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੁਆਰਾ, ਪੰਨਾ 12)। ਇਹ ਹੈ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ "ਹਿੰਦੂ"।

29. ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਔਖਾ, ਜੇ ਅਸੰਭਵ, ਤਾਂ ਅਸੰਭਵ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਰੱਬ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਗਾਹਕੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ; ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਧਾਰਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਜਾਂ ਮੱਤ ਦੀਆਂ ਤੰਗ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

30. ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਡਾ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ "ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਇੱਕ ਨਾਮ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦਾ ਅਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਹੈ, ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੈ, ਜਾਂ ਇੱਕ ਮੋਰਮੈਪ, ਇੱਕ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਮੀਕਰਨ ਹੈ (ਡਾ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਪੰਨਾ. 11)?" ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣ ਨਾਲ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਥਿਰਤਾ ਨਾਲ ਜਜ਼ਬ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨਤਾ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਕਬੀਲੇ, ਵਹਿਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅੱਧ-ਸਭਿਆਚਾਰੀ ਲੋਕ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਵੈਦਿਕ ਆਰੀਅਨ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸੇ ਮਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਸੰਸਕਾਰ (ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਨਜ਼ਰੀਆ "ਡਾ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੁਆਰਾ, ਪੰਨਾ 12) (ਕੁਰਮਪੁਰਾਣ)।

31. ਮੋਨੀਅਰ ਵਿਲੀਅਮਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ "ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਧਰਮ-ਨਿਰਮਾਣ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵੱਲਯੂਮ ਦੇ ਇੱਕੋ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੱਧਦਾ-ਵਧਦਾ ਖੇਤਰ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਡੈਲਟਾਫੋਰਟ੍ਰਾਅਸ ਸਟ੍ਰੀਮਜ਼ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਮਾਰਸ਼ਸ..... ..ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਰਵਵਿਆਪਕ ਗ੍ਰਹਿਣਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਦੇਸ਼ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਤੋਂ ਚੀਜ਼। (ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਭਾਰਤ "ਬਾਇ ਮੋਨੀਅਰ ਵਿਲੀਅਮਸ, ਪੰਨਾ 57)

32. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧਰਮ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਮੱਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਮ ਟੈਸਟ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਨਾਕਾਫੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧਰਮ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਮੱਤ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਗਾਹਕੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਟੈਸਟ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ (6)* 'ਤੇ ਡਾ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕਰਾਂਗੇ। ਦੂਜੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਭਾਰਤ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਂ ਕਲਾ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁੰਡਕਾ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਬ੍ਰਹਮ-ਵਿਦਿਆ ਜਾਂ ਅਨਾਦਿ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, 'ਸਰਵ-ਵਿਦਿਆ-ਪ੍ਰਤੀਸਥਾ'। ਕੋਟਿਲਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਦਰਸ਼ਨ" ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕਰਤਵਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਹੈ ਡਾ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਭਾਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹਤ ਪਛਾਣ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੱਚ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਕਈ ਪਹਿਲੂ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (6) -ਏ) . ਡਾ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ " ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਆਮ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਪਾਵਾਂਗੇ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਭੁਤ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਇੰਨਾ ਪਲਾਸਟਿਕ, ਸਜੀਵ ਅਤੇ ਕਈ ਗੁਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ (ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਾਸਫੀ' ਦੁਆਰਾ ਡਾ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਭਾਗ 1, pp. 22-233) ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਗਾੜਦਾ ਹੈ।

33. ਸਿਧਾਂਤਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਵਾਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਦੀ ਆਮ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: (1) ਅਦਵੈਤਵਾਦ; (2) ਪਿਊਰੋਮੋਨਿਜ਼ਮ, (3) ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਅਦਵੈਤਵਾਦ, ਅਤੇ (4) ਅਨਿਯਮਿਤਤਾਵਾਦ। *dic* ਟੈਕਸਟਸ. ਸੰਕਰ, ਰਾਮਾਨੁਜ, ਵੱਲਭ ਅਤੇ ਮਾਧਵਾਲ ਅਧਾਰਤ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਧਾਰਨਾ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਬ੍ਰਹਮਸੂਤਰ ਅਤੇ ਭਗਵਦਗੀਤ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੰਦੂ ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਤੀਤ ਦੀ

ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਧਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਕੈਰੀਅਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸੱਚ ਕਈ-ਪੱਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਪਹਿਲੂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। "ਭਾਰਤ ਲਈ ਇਹ ਕਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹਨ ਜੋ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਇੱਕੋ ਰੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਕਟੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਬੋਲੀ, ਪੰਨਾ 48.) ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਹੋਇਆ। ਲਿੰਗਾਇਤ ਧਰਮ ਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕਿ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਜਾਰੀ ਵਰਗ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪੁਜਾਰੀ ਵਰਗ ਦੇ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾਸ਼ਵੇਲਦਾਸੰਦਰ:

"36. ਕੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ? ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਫਿਰ ਨਾਂਹ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਗ ਹਨ ਜੋ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ; ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮੂਰਤੀਆਂ ਜਾਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਗਿਣਤੀ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਤੇ ਮਹੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਹਿੰਦੂ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਥਾਨ, ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ।

37. ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੰਤਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਵਰਕਾਰਿਕਲਟ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ; ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਿਨ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸਿੱਖ ਧਰਮ; ਦਯਾਨਦਾਦ ਸਥਾਪਿਤ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ, ਅਤੇ ਚੈਤਨਯਾਬੇਗਨ ਭਗਤੀ

ਪੰਚ; ਅਤੇ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਆਕਰਸ਼ਕ, ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਿਆ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂਗੇ; ਪਰ ਇਸ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਹੇਠਾਂ, ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੂਖਮ-ਵਰਣਨਯੋਗ ਏਕਤਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

38. ਇਹਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਅਦਭੁੱਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕ-ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਵਰਗ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਭਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਪੁਜਾਰੀ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਸਬੰਧਤ ਖੇਤਰ।

xxx xxx xxx

40. ਤਿਲਕ ਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਦੁਕਵਾਂ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਸ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫਾਰਮੂਲਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੂੰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਵਿਆਪਕ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਇਹ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਟੇਯਨਬੀ ਦੁਆਰਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। *logiesoftthe* ਦੱਖਣੀ-ਪੱਛਮੀ ਏਸ਼ੀਆਈ ਸਮੂਹ ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਮੁਸਲਿਮ ਧਰਮ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਅੱਧ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਾਂਗ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਇਜ਼ ਪਹੁੰਚ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਪੂਰਕ ਹਨ ਸਫ਼ਾ 46-49।)

xxx xxx xxx

48. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਮੀਨਾਰਾਇਣ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੋਨੀਅਰ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਾਮੀਨਾਰਾਇਣ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਮੋਨੀਅਰ ਵਿਲੀਅਮਸਵਰਤੀ ਅਧਿਆਏ ਨੇ ਪੂਰਨਿਮਾ ਦੇ ਦਿਨ ਕਾਇਰਾ ਦੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਰਟਲਟੈਪਲੇਨ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਰਤਿਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਜਾਂ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਿਉਹਾਰ ਸਵਾਮੀਨਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫੇਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਮੋਨੀਅਰ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ਦਲੋਗ ਨੇ ਸਵਾਮੀਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਵਾਮੀਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਬਰੀਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਹੱਤਿਆ। ਜ਼ਰਮ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਕਰਤਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ। ਨਾਫਲੇਸ਼ਮੀਟਮਸਟੈਵਰ ਬੀਟੇਨ, ਨਾਸਪੀਰੀਟੁਅਸ ਜਾਂ ਵਿਨੋਸ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦਵਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਦੇ ਫੋਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਖੜ੍ਹਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਗੋਲਾਕਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਲਕਸ਼ਮੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ) ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕੇਵਲ

ਗੋਲਾਕਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਉਡਰਸਰਸਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਤੁਲਸੀਵੱਡ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀਰੀ, ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਲਈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਰਾਧਾ ਲਈ। ਮਾਨਸਿਕ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਧਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਝੁਕਣ ਦਿਓ, ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਓ-ਅੰਤਰ-ਅਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਰਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ (ਸ਼੍ਰੀ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਨ ਸਰਨਾ ਸ੍ਰਨਾਸ੍ਰ ਨਾਮੇਸਰੂਪ) *ssible*। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੋ। ਕੰਮ (ਭਕਤੀ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਤਾਪ ਲਈ ਤੀਬਰ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮੇਰੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਮ ਵੀ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ, ਗਣਪਤੀ (ਜਾਂ ਜਨੇਸਾ), ਪਾਰਵਤੀ, ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇਸ਼ੈਵਤਾਵਾਂ: ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੋਨਾਂ ਨੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਸੰਸਕਾਰ (ਸੰਸਕਾਰ), (ਛੇ) ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਕਰਤਵਾਂ, ਅਤੇ ਵਿਛੜੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਦੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਲਈ ਸ਼ਰਧਾ ਭੇਟ। ਤੀਰਥਾਂ, ਤੀਰਥਾਂ, ਜਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਵਾਰਿਕਾ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਦੀ ਨਗਰੀ, ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ) ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ. ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਦਾਨ ਅਤੇ ਦਿਆਲੂ ਕਰਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ, ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਇੱਛਾਵਾਂ-ਧਾਰਮਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਵੱਡੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ। ਦੌਲਤ, ਅਨੰਦ, ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ("ਧਾਰਮਿਕ ਬੋਟਟੈਂਡ ਲਾਈਫਾਇਨ ਇੰਡੀਆ" ਬਾਇ ਮੋਨੀਅਰ ਵਿਲੀਅਮਜ਼, pp.155-158।"

(16) ਆਦਿ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ । ਬਨਾਮ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਕਲਕੱਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ , ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਜਲੂਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਆਨੰਦਮਾਰਗੀ ਦੁਆਰਾ ਤੰਦਵਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹਰ ਆਨੰਦਮਾਰਗੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

"8. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਾਅਵਾ ਕਿ

ਆਨੰਦਮਾਰਗਸਥਾਨਕ ਵੱਖਰਾ ਧਰਮ ਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਪਸ਼ਟ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੈ ਕਿ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸੰਸਥਾਗਤ ਧਰਮ ਪਰ ਅਸਲ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪੱਤੀ ਹੈ। 242: (AIR 1966SC1119), ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਦਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸਵਾਮੀਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ:

"ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇਵਨਾ ਸਰਸਰੀ ਅਧਿਐਨ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੈਰ-ਧਾਰਮਿਕ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਤੇ ਲੜਾਈ-ਝਗੜਾ ਤਰਕੀਬੀ ਜਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ, ਜੋ ਕਿ ਕ੍ਰੈਪਟਿਟੋਇਟ, ਅਸੈਕਟ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਸੀ. ਆਇਓਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਲਾਸਫੀ।" ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚਲੇ ਵਰਤਾਰੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਕਾਰਿਆ-ਕਾਰਿਆ, ਨਮਹ ਸ਼ਿਵਾਯ ਸ਼ਾਂਤਾਯ, ਆਗੁਇਡੋਟੋ ਹਿੰਦੂਮਨ ਕੰਡਕਟ, ਅਤੇ ਅਨੰਦਦਾਵਚਨਾਮ੍ਰਿਤਮ ਵਰਗੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਆਨੰਦ ਮੂਰਤੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਆਨੰਦ ਮੂਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਲਿਖਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਰ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ। ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਗਵਾਹੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪੈਰੇ 17 ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਕਿ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗੀ ਸ਼ਾਇਵ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਪਸ਼ਟ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਨੰਦ, ਮਾਰਗੀਸ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਮਿਸਟਰ ਤਰਕੁੰਡੇ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 25 ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਕਿ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਵੱਖਰਾ ਧਰਮ, ਅਨੁਛੇਦ 25 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਿੱਚਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਹਿੰਦੂ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ, ਮਦਰਾਸ ਸ਼੍ਰੀਲਕਸ਼ਮੀਦੂ ਤੀਰਥਸਵਾਮੀਰ ਆਫ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਰੂਰ ਮੁਖਰਜੀ, ਜੋ. "ਆਰਟੀਕਲ 26 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ 'ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪੱਤੀ' ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ ਜਾਂ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਇੱਕ ਗਣਿਤ ਇਸ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ 'ਸੰਪਰਦਾ' ਨੂੰ ਆਕਸਫੋਰਡ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀਟੋਮੀਨੀਅਨ' ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਨਾਮ' . "ਦਰਗਾਹ ਕਮੇਟੀ, ਅਜਮੇਰਵ. ਸੱਯਦ ਹੁਸੈਨ ਅਲੀ, (1962)1SCR393:(AI R1961SC1402) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਪੀ. ਮਿੱਤਲਵ. ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, (1983) 1SCR.7298-17294 ਰੀਫਰੈਂਸ (1SCR7294) ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 26 ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ‘ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ’ ਸ਼ਬਦ ‘ਧਰਮ’ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ‘ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਨਤਾ’ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ:

(1) ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਇੱਕ ਆਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ;

(2) ਸਾਂਝਾ ਸੰਗਠਨ; ਅਤੇ

(3) ਵਿਲੱਖਣ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਅਹੁਦਾ।”

9. ਆਨੰਦ ਮਾਰਗ ਸਾਰੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਸੰਗਠਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਆਨੰਦ ਮਾਰਗ, ਇਸ ਲਈ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 26 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਹਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਕੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ (ਪੰਨਾ 290 ‘ਤੇ):

“ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ? ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ‘ਧਰਮ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਸੰਵੇਦਨਾਯੋਗ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਕੇਸ (ਡੇਵਿਸ ਬਨਾਮ ਬੈਨਸਨ, (1888) 133US 333 ‘ਤੇ p. 342), ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: “ ਉਸਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਉਸਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਤੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਹੀ ਜਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ। ਆਰਟੀਕਲ 25 ਅਤੇ 26 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਗਾਂ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ ਆਇਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 44 (2) ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ‘ਧਰਮ’ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਧਰਮ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਈਸ਼ਵਰਵਾਦੀ ਹੋਵੇ। ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਧਰਮ ਹਨ ਜੋ ਰੱਬ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਪਹਿਲੇ ਕਾਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ

ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। . ਇੱਕ ਧਰਮ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਲਈ ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਕੋਡ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ, ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਰੂਪਾਂ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਲੇਖਾਂ, 25 ਅਤੇ 26 ਦੇ ਭੂਮੀਗਤ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ (2) (ਏ) ਧਾਰਾ 25 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) (ਏ) ਰਾਜ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਆਰਥਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਵਿੱਤੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਾਰਮਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ, ਵਿੱਤੀ, ਵਿੱਤੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣ। ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ ਕਲਿਆਣ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸੰਭਾਵੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਨਾਲ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ "ਸਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਕੀ ਹੈ। ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਾਠ ਜਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਬਲੀਦਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਧਰਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਖਰਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਅਭਿਆਸਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਧਾਰਾ 26 (ਬੀ) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ"

xxx

xx xxx x

12. ਇਸ ਲਈ, ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗੀ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਤੰਦਵਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ ਜਾਂ ਅਭਿਆਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤਾਂਡਵਾਦ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ 1955 ਵਿੱਚ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਖਾਸ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਆਨੰਦ ਮੁਰਤੀ ਨੇ 1966 ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਤਾਂਡਵਾਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕਾਰ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਰਕੁੰਡੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕਿ ਤਾਂਡਵਵਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਜਲੂਸ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ ਆਨੰਦਮਾਰਗਿਸ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਲੂਸ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ 17 ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਲੱਤ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਛਾਤੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।" ਪੈਰਾ 18 ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ "ਜਦੋਂ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗੀ

ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਉਪਚਾਰਕ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਦਿ, ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ ਖੋਪੜੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਚਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਨੱਚਦੇ ਹਨ, ਦੋ ਸੰਖੇਪ ਸੁਆਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੇ ਹਨ।" ਓਮੈਰੀਪ੍ਰਫਾਰਮੈਸ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮੂਲ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ, ਆਨੰਦ ਮਾਰਗੀਸ ਦਾ ਨਵੇਕਲਾ ਖੋਜ ਹੈ।" ਅਨੰਦਮਾਰਗ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗ ਦੇ ਹਰੇਕ ਅਨੁਯਾਈ ਦੁਆਰਾ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ। ਅਨੰਦ ਮਾਰਗ ਦੇ ਹਰ ਅਨੁਯਾਈ ਲਈ ਤਾਂਡਵਦਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੀਆਨੰਦ ਮੂਰਤਿਥਾਟਡਵਾਦ ਦੀ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਤਰਕਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼੍ਰੀ ਤਰਕੁੰਡੇ ਦੁਆਰਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਇਸਲਈ, ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਤਰਕੁੰਡੇ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕਾਰ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂਡਵਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੈ।

13. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ, ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਧਾਰਾ 25 ਜਾਂ 26 ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਨਤਕ ਗਲੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਤੰਦਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

xxx

xx xxx x

17. ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਆਨੰਦ ਮਾਰਗ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ ਸਾੱਫਟ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਹੈ।

(17) ਅਬਦੁਲ ਜਲੀਲ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ¹⁰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸਲਾਮਿਕ-ਵਿਰੋਧੀ ਕੋਰਾਨ ਵਿੱਚ ਕਬਰਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਜਨਤਕ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਹੇਠ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ:

"4. 23 ਸਤੰਬਰ ਦਾ ਆਰਡਰ। 1983 ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 25 ਅਤੇ 26 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਉਪਜਦੇ ਹੋਏ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਮੌਕਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਫ਼ਨਾਈ

¹⁰AIR1984SC882

ਗਈ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਲੀਸਿਯਾਤਮਕ ਕਾਲੀ ਡਿਕਟੇਰਾ ਨਿਰਪੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 176 ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ (3) ਦੀ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਜੋ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਿੰਗ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਫਤਵੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਫਤਵੇ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਦੀਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ "ਕਬਰਾਂ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ" ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਬਰਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕਕੋਰਡਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਥੇ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਗ੍ਰੇਵਜ਼ ਅਤੇ ਲਿਮਟੋਨਿਓਸਥਾ ਨੌਸਥਾਨੌਸਥਾਨੌਸ ਥੈਬਵਾਉਂਡ ਨੂੰ ਗ੍ਰੇਵਜ਼ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕੁਰਾਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਅਸ਼ੋਕ ਸੇਨ ਸ਼ੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਟੈਕਸਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਾਨ ਜੋ ਕਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰਾਹਕ (ਸ਼ੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨ) ਕਿਸੇ ਕਬਰ ਜਾਂ ਮੁਸਲਿਮ-ਸਥਾਨਕ ਸਥਾਨ (ਸ਼ੀਆ-ਮੁਸਲਿਮ) ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਬਰ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਡਿਵੀਜ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ 4-10-1983 ਨੂੰ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ, ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੁਲ ਸਲਾਮ ਨੋਮਾਨੀ, ਪੇਸ਼ੀ ਇਮਾਮੇਫ ਗਿਆਨ-ਵਾਪੀ ਮਸਜਿਦ, ਵਾਰਾਣਸੀਵਾਸੀ ਹਾਜ਼ਰ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਸਿਰਫ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਦੋਂ ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੰਦਾਂ ਅਤੇ ਕਬਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਮੁਮਤਾਜ਼ ਮਹਿਲ ਦੀ ਕਬਰ ਨੂੰ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰਵਾਸ ਦੀ ਕਬਰ ਤੋਂ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਅਤੇ ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰਵਾਸ ਦੀ ਕਬਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ,ਕੋਰਨੋਰਾਮਾਉਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ-ਇਸਲਾਮੀਕੋਰਕੋਰਨੋਰਾਮਾਉਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੇਗਰੇਵਸ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰਮ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਲਾਨਾ ਪੁਨਰ-ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ, ਬਦਸੂਰਤ ਪੱਥਰਾਂ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ

ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਘਟਨਾ, ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਅਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ - (ਵਿੱਚ ਨਵੰਬਰ 1983 ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਤਾਜ਼ੀਆ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਅਤੇ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਲੜੀਵਾਰ, ਜਿਸਦਾ 11 ਅਕਤੂਬਰ 1983 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ) ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਪਰ ਕਬਰਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵੱਡੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵੱਡੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਰੋਹ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਇੱਥੇ ਦੋਵਾਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਦਸੂਰਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮੁੜ ਵਾਪਰਨ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਜਾਂ ਬਦਲਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 144 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਵਾਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਸਦੀਵੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

(18) ਬਿਜੋਏ ਇਮੈਨੁਏਲ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ¹¹ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 25 ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੱਚੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ, ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। :

"17. ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ। 25, ਅਸੀਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

"25. (1) ਵਿਸ਼ਾ-ਪਬਲੀਕਾਰਡਰ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ, ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ।

(2) ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇਗਾ -

(a) ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਰਥਿਕ, ਵਿੱਤੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ;

(b) ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਜਨਤਕ ਚਰਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।"

(ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ) ਆਰਟੀਕਲ 25 ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਲੇਖ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਅਸਲ ਪਰੀਖਿਆ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਲੱਭਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਾ ਦੀ

¹¹ਏਆਈਆਰ 1987 ਐਸਸੀ 748

ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 25।

(19) ਡਾ. ਐੱਮ. ਇਸਮਾਈਲ ਫਾਰੂਕੀ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ¹²ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਥਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕਿਸੇ ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਕਬਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਗੁਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਸਜਿਦ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਜਾਂ ਉਪਾਸਨਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਹਰ ਉਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਵਾਂ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਮਾਜ਼ (ਨਮਾਜ਼) ਕਿਤੇ ਵੀ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

“77. ਅਨੁਛੇਦ 25 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 26 ਵਰਗੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 25 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਧਰਮ ਦਾ ਸਹੀ ਅਭਿਆਸ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ। ਪੂਜਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਤੇ ਹਰ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਰੁਕਾਵਟ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 25 ਅਤੇ 26 ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 25 ਅਤੇ 26 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

78. ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਜਾਂ ਪੂਜਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਭੇਟਾ ਹਰ ਉਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਥਾਨ ਉਸ ਧਰਮ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਸਕੇ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।”

(20) ਐੱਨ. ਅਦਿਬਯਨ ਬਨਾਮ ਤ੍ਰਾਵਣਕੋਰ ਦੇਵਸਵਮ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ¹³ਦੇ ਮਾਮਲੇ

¹²(1994) 6 SCC 360

¹³(2002)8 SCC 106

ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਉਹ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਰਿਵਾਜ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਨਮਾਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਦੇਸ਼। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਤਰਕਸੰਗਤ ਆਧਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਵਾਇਤੀ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਪਾਲਣਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੋਢੀ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੈ।

“16. ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 25 ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਪਾਰਟ-ਇਲ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 17 ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਐਕਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। 25 ਅਤੇ 26 ਖੁਦ ਹੀ ਆਰਟੀਕਲ 25 ਅਤੇ 26 ਦੇ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੋਢੀ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੇ ਰਵਾਇਤੀ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 17 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਗਠਿਤ ਅੰਗ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਧਾਂਤਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਰਮ ਜਾਂ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਰਾਬਰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(21) ਜਾਵੇਦ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ¹⁴ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 25 ਅਤੇ 26 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

“43. ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇਸਦੀ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ, ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਜਨਤਕ ਆਦੇਸ਼, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ. ਇਸ ਲਈ ਆਰਟੀਕਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਕ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਆਦੇਸ਼, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਸਿਹਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

xxx

xx xxx x

45. ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਿਆਪਕ-ਨਿਯੋਜਨਾ-ਨਿਯੋਜਨਾ ਅਨੁਛੇਦ 25 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 25 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਡਾ. ਐੱਮ. ਇਸਮਾਈਲ ਫਾਰੂਕਇੰਡ ਆਰ.ਐੱਸ.ਵੀ. ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. 209 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 206 ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 5

¹⁴(2003) 8SCC 369

ਅਤੇ 3.5. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਨਹੀਂ।

xxx

xx xxx x

59. *Inourview*, ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਚੋਣ ਲੜਨ, ਜਾਂ ਹੋਲਡਿੰਗ, ਚੋਣਵੇਂ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਅਯੋਗਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 25 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(22) ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਬ੍ਰਾਹਮ ਬਰਾਉਨਫੀਲਡ ਬਨਾਮ ਐਲਬਰਟ ਐਨ. ਬਰਾਉਨ ¹⁵ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਰਾਹਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਨੂੰ ਬਾਕੀਆਂ ਤੋਂ ਅਰਾਮ, ਆਰਾਮ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਦਿਨ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਸਟੇਟਿਊਟ ਦੁਆਰਾ ਧਰਮ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚੂਨ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਚਤ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ (18 ਪਰਡੋਨਜ਼ ਪਾਸਟੈਟਐਨ (4699.10)) ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਿਟੇਲ ਮਾਲਕਾਂ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਰਿਟੇਲ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਵਪਾਰ ਦੇ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਪੈਣ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਦੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕ; ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੰਨਾ ਸਖ਼ਤ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਅਜਿਹੇ ਵਪਾਰੀ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਦੇਵੇਗਾ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਪੂੰਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ:

“ਵਿਭਿੰਨ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।”

(23) ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ , ਓਰੇਗਨ ਰਾਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਤ ਵਿਭਾਗ ਬਨਾਮ ਗੈਲੇਨ ਡਬਲਯੂ. ਬਲੈਕ ¹⁶, ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੀ ਧਰਮ ਧਾਰਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਭਿਆਸ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ; ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਘਿਣਾਉਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ; ਹਾਲਾਂਕਿ,

¹⁵6 ਐੱਲ. ਐਡ. 2 ਡੀ 563

¹⁶99 ਐੱਲ ਐਡ 2 ਡੀ 753

ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਹੈ; ਸੋਧ ਧਰਮ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੈ ਵੈਧ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ।

(24) ਨਿਆਂ ਸਕੂਲ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸ਼ੈਵਨੇਟ, ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਲਈ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਾਜ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।"

(25) ਰੇਨੋਲਡਸ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ¹⁷ਵਿੱਚ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਕਾਨੂੰਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਸਿਧਾਂਤ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(26) ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ 24.03.2020 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਇਕੱਠ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। 24.03.2020 ਅਧੀਨ ਪੜ੍ਹੋ:-

"9. ਸਭ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਜਨਤਕ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਗੈਰ-ਧਾਰਮਿਕ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ।"

ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਬਿਨਾਂ, ਇੱਥੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ। ਇਹ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਲਾਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ 'ਚ ਵਿੱਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ 'ਚ ਵਿੱਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਜਨਤਕ ਇਲਚਸਪੀਆਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣਾ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਉਚਿਤ ਗਠਜੋੜ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 25 ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਰਥਾਤ-

- (a) ਪਬਲਿਕ ਆਰਡਰ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ; ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਉਪਬੰਧ;
- (b) ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਗੈਰ-ਧਾਰਮਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦਾ ਨਿਯਮ;
- (c) ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ.

ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਜਨਤਕ ਆਦੇਸ਼, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ। ਇਹ

¹⁷98 US 145, 25 L Ed 244 (1879)

ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਭਾਵਾਂ/ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਪੂਜਾ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਵਾਜਬ ਹੋਣ ਯੋਗ ਅਧਾਰਤ ਹਨ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ। ਨੀਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ, ਆਪਹੁਦਰੇ ਜਾਂ ਤਰਕਹੀਣ ਵਜੋਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ, ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਨਾਹੀ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਜਾਂ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਮਾਜਿਕ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖ ਕੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਦਲਾਂਗੇ, ਜੋ ਕਿ ਵੱਡੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਡੇਵਿਡ ਏ. ਮੌਸ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ "ਲੋਕਤੰਤਰ" ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਵੁੱਡਰੋਵਿਲਸਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ:-

ਵੁੱਡਰੋ ਵਿਲਸਨ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਇਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਮਸ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜੈਵਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਡਾਰਵਿਨ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ, ਨਿਊਟਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੁਆਰਾ, ਇਸਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਦੁਆਰਾ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਦਬਾਅ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ।"

ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੁੱਡਰੋਵਿਲਸਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ- ਵਿਲਸਨ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, "ਮਿਸਟਰ, ਵਿਲੀਅਮ ਬਾਏ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਸਾਹਿਤਕ ਹੁਨਰ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ" ਇੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਮਾਈਕੋਪੈਨ ਸਪੀਚਸ [1912 ਤੋਂ]"(vii) ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਾਬੰਦ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 25 ਅਤੇ 26 ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪਬਲਿਕ ਆਰਡਰ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਰਾਜ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨਾ ਤਾਂ ਆਰਬਿਟਰੀ ਨੈਰੈਕਸਿਵ ਹਨ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲ ਦੇਣ ਲਈ ਢਿੱਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਇਕੱਠਾਂ/ਇਕੱਠਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਥੇ-ਵਿੱਚ-ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ।

(27) ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਾਇਲ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਡਾ

. ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਲਜ਼ੇਬਾ